

Kertomus Kotikielen Seuran 96. toimintavuodesta

Kotikielen Seuran yhdeksättäkymmenettäkuudetta toimintavuotta ovat sävyttäneet erityisesti seuran aikakauslehden Virittäjän vaiheet. Täytyihän vuoden 1971 lopussa 75. vuosikerta lehden vuonna 1897 aloitettua »uutta jaksoa». Vaikka Virittäjä ei perustajainsa mukaan alun perin halunnutkaan esiintyä »korkeateollisen aikakauskirjan vaatimuksilla», voidaan tänään lioittelematta sanoa, että sen yli 24 600 sivuun on mahtunut osin keskeisintä, mitä suomen ja sen sukukielten alalta on kaikkiaankin julkaistu. Huolellisesti on Virittäjä perustamisestaan lähtien vaalinut myös suomen kielen kirjallista ja suullista käyttöä; tuhansiksi nousee niidenkin sivujen luku, jotka lehti on omistanut kielenhuollon kysymyksille.

Eräissä suhteissa juhluvuosi on ollut Virittäjälle monia aikaisempia vuosia paljon raskaampi. Valtionavun krooninen riittämättömyys on yhdessä painokustannusten jyrkän nousun kanssa aiheuttanut sen, että lehti on entistä pahemmin velkaantunut. Kuudessa vuodessa on valtionavun osuus lehden paino- ja jakelukustannuksista vähentynyt 86 %:sta (1966) 65 %:iin (1971); velka puolestaan on viime tilikautena yltenyt 20 000 markkaan. Tilanteen vakavuutta lisää vielä se, että vuoden 1972 alusta voimaan tulleen asetuksen mukaan kaikki seitsemästi vuodessa tai sitä harvemmin ilmestyvät lehdet joutuvat maksamaan entisiin verrattuina moninkertaiset postimaksut. Vaikka uutta postimaksuasetusta onkin

moniaalla — sitä aikanaan kannattamassa olleita poliittisia puolueita myöten — luonnehdittu vain harkitsemattomaksi mutta helposti korjattavaksi »työtapaturmaksi», ei sen kumoamisesta vielä ole tietoa.

Taloudellisten vaikeuksien kasautumisesta huolimatta eivät toimintavuoden kokemukset anna sentään aihetta vain pessimistisiin arvioihin. Myönteistä on ollut erityisesti Virittäjän toimittamisessa noudatettavien linjojen selkiytyminen. Siitä syystä, että eräät Virittäjän alaan varhemmin kuuluneet tutkimuksen lohkot ovat saaneet omia erityisjulkaisujaan, lehti on voinut viime vuosina palvella entistä määrätietoisemmin vain varsinaisen kielen tutkimuksen, äidinkielen pedagogiikan ja kielenhuollon julkaisuväylänä. Vuosikerta 1971 on ensimmäinen, jossa näin täsmennyttä toimituspolitiikkaa on ohjelmallisestikin noudatettu.

Vuonna 1971 Virittäjä on uudistunut myös rakenteeltaan. Etenkin kirjallisuusosastolle, josta sen omat toimittajat huolehtivat, on annettu verraten runsaasti tilaa: miltei tasan viidennes koko vuosikerran sivumäärästä. Tämä helpottaa olennaisesti paitsi kotimaisen myös ulkomaisen kielitieteellisen kirjallisuuden esittelyä. Vuonna 1970 hyväksytyyn uuden ohjesäännön mukaisesti myös katsaus- ja Kielemme käytäntö -osastoilla on omat toimittajansa.

Linjaa Virittäjälle viitoitettiin myös lehden 75-vuotispäivänä Kotikielen Seuran kokouksessa käydyssä keskustelussa, jossa lisensiaatit Heikki Paunonen, Pekka Uusivirta ja Pentti Vartiainen sekä maisterit Pekka Sammallahti ja Kari Toivaiainen tarkastelivat suomen kielen tutkimuksen nykysaavutuksia ja tähyilivät sen tulevaisuutta. Keskustelijoita kiinnosti suomen kielen tutkimuksen asema varsinkin siinä kentässä, missä perinteiset diakroniset tutkimusmenetelmät ja -tavoitteet kohtaavat modernin strukturalismin ja generativismin. Puheenvuoroissa päädyttiin mm. siihen, että tutkittavia kysymyksiä on usein hedelmällistä miettiä useista-

kin teoreettisista ja metodisista lähtökohdista: samalla kun itse tutkimusaiheesta saadaan tällä tavoin mahdollisimman täyteläinen kuva, tutkija voi löytää aiheensa annin myös kielen yleistä teoriaa koskevalle pohdinnalle. Tässä mielessä historiallinen, strukturaali ja generatiivi näkökulma voivat pikemminkin täydentää toisiaan kuin pyrkiä yksinvaltaan.

Tärkeä osa keskustelusta oli omistettu nykyisen puhutun ja kirjoitetun yleiskielen tutkimukselle. Tämän alan kehittämistä perusteltiin ehkä painavimmin kielenhuollollisin näkökohdin: saadakseen kannatusta kielenkäyttöä koskevien suositusten on pohjauduttava kielessä itsessään vallitseviin tendensseihin.

Kokouksesta siirryttiin Virittäjän merkkipäivää viettämään illallisen ääreen ravintola Ostrobotniaan, missä seuran esimies tervehti lämpimin sanoin läsnä olevia Virittäjän vuosikymmenisestä menestyksestä huolehtineita toimimiehiä ja avustajia. Illallisvieraat muistivat sähköin seuran kunniajäseniä professoreita Lauri Hakulista ja Martti Rapolaa, joista prof. Hakulinen on ollut Virittäjän toimitussihteerinä vuosina 1924—1936 ja päätoimittajana vuosina 1937—1959; prof. Rapola on kuulunut lehden toimituskuntaan vuodesta 1921.

Juhlavuotenaan Virittäjä on ilmestynyt nelinumeroisena XIII + 450 -sivuisena vuosikertana. Päätoimittajana on vuoden 1971 alusta ollut lisensiaatti Tuomo Tuomi, toimitussihteerinä lisensiaatti Pekka Uusivirta ja taloudenhoitajana syyskuun loppuun maisteri Anna-Liisa Värrin, joka siirtyi lokakuussa Hampurin yliopiston suomen kielen lehtoriksi. Lokakuun alusta taloudenhoitajan tehtäviä on hoitanut maisteri Eila Hämäläinen merkonomi Kaarina Elomaa avustamana. Katsausosastoa on toimittanut maisteri Esko Koivusalo ja Kielemme käytäntö-osastoa maisteri Jaakko Sivula; kirjallisuusosastoa ovat toimittaneet maisteri Auli Hakulinen ja lisensiaatti Heikki Paunonen.

Kertomusvuotena seura on saanut Virittäjän julkaisemiseen valtionapua 24 000 markkaa ja Alfred Kordelinin säätiöltä 3 000 markkaa. Lisäksi on opetusministeriö myöntänyt seuralle 3 000 markan avustuksen jo vuodesta 1967 valmiina olleen Virittäjän kymmenvuotishakemiston 1957—1966 käsikirjoituksen laajentamiseen viisitoistavuotishakemistoksi 1957—1971. Käsikirjoituksen laajensi maisteri Irja-Leena Suhonen.

Virittäjän menot olivat vuonna 1971 48 952,73 markkaa. Lehden velka on tilikautena kasvanut 20 079,27 markaksi, josta vuoden 1971 osuus on 9 954,43 markkaa. Tämän vuoden alusta on lehden talouden kohentamiseksi pantu toimeen laaja tilausrynnäkkö, joka jo nyt on lisännyt tilaajakuntaa edellisvuotisesta. Olisi kuitenkin suotavaa, että opetusministeriö myöntäisi seuran anoman 15 000 markan avustuksen Virittäjän velkojen maksamiseksi.

Kotikielen Seuralla on yhdeksäntenäkymmenentenäkuudentena toimikautenaan ollut viisi kokousta, joissa on ollut läsnä keskimäärin 39 henkeä. Kokouksissa on kuultu seuraavat esitykset:

14. maaliskuuta 1971 vuosikokouksessa esimies professori Terho Itkonen: »Yhtä yörinen talo kuin ennenkin».

29. huhtikuuta dosentti Pentti Leino: »Tyyllintutkimus anonyymien kirjoittajien tunnistamisessa».

19. lokakuuta dosentti Jorma Koivulehto: »Germaanis-suomalaisista lainakosketuksista». Samassa kokouksessa esimies tarkasteli Virittäjän 1. numerossa 1971 julistetun uudissanakilpailun saatoa (palkittujen nimet on julkaistu Virittäjän 2. numerossa s. 254; kilpailuvastauksia ja Nykysuomen laitoksen kieli-lautakunnan niiden perusteella antamia suosituksia on esitelty Virittäjän 4. numerossa s. 442—448).

9. joulukuuta keskustelu suomen kielen tutkimuksen tulevaisuudesta (ks. edeltä).

3. helmikuuta 1972 professori Paavo Siro: »Suomen kielen subjekti ja kieliopin

periaatteet» ja maisteri Jaakko Sivula: »Havaintoja lehtien otsikkokielestä».

Seuralla on toimintavuonna ollut 141 jäsentä. Esimiehenä on toiminut professori Terho Itkonen, ensimmäisenä varaesimiehenä vt. professori Veikko Ruoppila, toisena varaesimiehenä professori Matti Sadeniemi, sihteerinä maisteri Tapani Lehtinen, varasihteerinä maisteri Ursula Ojanen, rahastonhoitajana lisensiaatti Heikki Paunonen, tilintarkastajina dosentti Eero Kiviniemi ja lainopin kandidaatti Mauno Turunen sekä varatilintarkastajina apulaisprofessori Tauno Särkkä ja lisensiaatti Seppo Suhonen.

Seuran edustajana Sanakirjasäätiön ja Suomen nimiarkiston säätiön yhteisessä valtuuskunnassa on ollut esimies, varalla toinen varaesimies. Kansallisten kielten ja kulttuurimuotojen tutkimuksen keskusliiton neuvottelukunnassa seuraa on edustanut esimies, varalla ensimmäinen varaesimies. KKKTK:n maaliskuussa 1971 pidetyssä liittokokouksessa seuraa edusti esimies.

August Ahlqvistin, Yrjö Wichmannin, Kai Donnerin ja Artturi Kanniston rahastojen vuoden 1971 korkovarojen käytöstä päättävässä lautakunnassa seuraa ovat edustaneet esimies ja professori R. E. Nirvi. 9. maaliskuuta 1972 pitämässään kokouksessa lautakunta päätti myöntää 700 markan palkinnon dosentti Eero Kiviniemelle hänen väitöskirjastaan Suomen partisiippinimistöä ja 500 markan palkinnon tohtori Matti Pääkköselle hänen väitöskirjastaan Oulun seudun murteen äännehistoria I. Korkojen ylijäämä liitettiin pääomaan, joka tämän lisäyksen jälkeen on yhteensä 18 846,95 markkaa. Lauri Kettusen rahaston lautakunta, johon ovat kuuluneet seuran esimies ja sihteeri sekä professori Aimo Turunen, päätti 9. maaliskuuta 1972 pitämässään kokouksessa varata vuosien 1970 ja 1971 korkovaroista yhteensä 400 markkaa jaettavaksi yhtenä tai useampana stipendinä Viroon tehtäviä, viron kieltä koskevia opinto- ja tutkimusmatkoja varten. Korkojen ylijäämä liitettiin pääomaan, joka on nyt

7 823,77 markkaa. E. A. Saarimaan rahaston lautakunta, johon ovat kuuluneet esimies, molemmat varaesimiehet ja sihteeri, on 9. maaliskuuta 1972 pitämässään kokouksessa päättänyt myöntää vuosien 1970 ja 1971 korkovaroista 250 markan palkinnon lisensiaatti Heikki Paunoselle hänen artikkelistaan Suomen ja sen lähisukukielten tutkimuksen luonteesta ja saavutuksista 1960-luvulla. Korkojen ylijäämä liitettiin pääomaan, joka lisäyksen jälkeen on 4 188,24 markkaa.

Kuoleman kautta ovat seuran jäsenistöstä poistuneet professori Aarni Penttilä ja seuran pitkäaikainen sihteeri professori Eino Leskinen. Professori Penttilän hautajaisissa seuran seppeleen laskivat varaesimiehet professorit Veikko Ruoppila ja Matti Sadeniemi sekä Virittäjän päätoimittaja lisensiaatti Tuomo Tuomi; professori Leskisen hautajaisissa seuran seppeleen laskivat esimies ja molemmat varaesimiehet. Seura on esittänyt surunvalittelunsa joulukuussa kuolleen kansleri Niilo Ikolan omaisille.

Seura on onnitellut sähköitse marraskuussa 1971 80 vuotta täyttäneitä kunniajäsentään professori Martti Rapolaa ja helmikuussa 1972 60 vuotta täyttäneitä professori Aimo Turusta.

Seuran tulot olivat vuonna 1971 1 281,37 markkaa ja menot 1 670,37 markkaa. Alijäämä 389 markkaa johtuu seuran jäsenmaksujen kannossa tapahtuneesta teknisestä muutoksesta, jonka tarkoituksena on saattaa jäsenmaksukausi samaksi kuin tilikausi. Aikaisemmin jäsenmaksut on kannettu lukuvuosittain.

Seura on anonut opetusministeriöltä Virittäjän julkaisemiseen vuonna 1972 30 000 markan avustusta ynnä 15 000 markan avustusta lehden velkojen peittämiseksi. Lisäksi seura on anonut opetusministeriöltä 18 000 markan avustusta Virittäjän viisitoistavuotishakemiston 1957—1971 painattamiseksi.

Helsingissä 14. maaliskuuta 1972

Tapani Lehtinen
Kotikielen Seuran sihteeri